

UDK 312(453.3)"1945"

Ljudsko štetje prebivalstva v Julijski krajini z dne 1. 10. 1945

METKA GOMBAČ

mag., svetovalka direktorja, vodja Oddelka za dislocirano arhivsko gradivo II, Arhiv Republike Slovenije,
Kongresni trg 1, SI-1127 Ljubljana

IZVLEČEK

Po zasedanju Sveta zunanjih ministrov v Londonu (11. 9.–2. 10. 1945) so v Slovenskem primorju in Trstu organizirali izredno obsežno akcijo in sicer "Ljudsko štetje prebivalstva v Julijski krajini z dne 1. 10. 1945". V ta namen so pri PNOO za Slovensko primorje in Trst ustanovili Anketno komisijo, ki je vodila priprave in izvedbo popisovanja na ozemlju, ki je obsegalo vse kraje in prebivalstvo v coni A Julijske krajine, ki je bila pod upravo Zavezniške vojaške uprave ter v koprskem in piranskem sodnem okraju. Za izvedbo štetja, so bile izvedene temeljite priprave in izdana obširna navodila. Zavedali so se, da bo imel popis največjo dokazno vrednost, če se bodo držali upravno-teritorialne razdelitve, ki je bila v veljavi ob popisovanju leta 1910. Popisovanje so organizirali tako, da je potekalo po dveh tirih, popisovalni (izvršni) in izvedenski (kontrolni). Organizacija popisovanja in kontrole je zavezovala člane centralnih, okrajnih in krajevnih komisij, da so delo pripravili in izvajali točno in po navodilih.

Z zbranim popisnim gradivom je iz okrajev prišlo na centralno komisijo tudi poročilo o tem, kako je popisovanje po krajih potekalo. To so opisi poteka popisa, ki se po krajih razlikujejo, saj so bili pogoji za delo različni. Rezultati popisovanja nam pokažejo, da so obstajale razlike med Goriško in Tržaško pokrajino in med mesti na Tržaškem in njihovo okolico.

Podatki zbrani na ta način, naj bi služili za primerjavo s stanjem prebivalstva leta 1910. Poleg tega predstavljajo pomemben vir za ugotavljanje stanja slovenskega prebivalstva na obravnavanem področju v prvi polovici 20. stoletja. Naj opozorimo med drugim na popise izseljenih Slovencev, ki so v obdobju med obema vojnama odšli zaradi gospodarskih, političnih in drugih razlogov.

V fondu PNOO za Slovensko primorje in Trst 1944-1947 (AS 1818), je zbranih 17 tehničnih enot popisnega gradiva. Čeprav popisovanje ni dalo rezultatov, ki so jih takrat potrebovali, pa obsežno gradivo čaka podrobne obdelave, saj predstavlja dobro osnovo za pripravo mikrostudij za številne kraje v Slovenskem primorju.

ABSTRACT

MATERIAL ON THE CENSUS IN THE VENEZIA GIULIA OF THE 1ST OCTOBER 1945

After the meeting of the Council of Ministers of Foreign Affairs in London (11th September – 2nd October 1945), the "Census in the Julian March of the 1st October 1945" was conducted in the Slovene Littoral and Trieste. It was an extensive project. For this purpose the Regional National-Liberation Committee (RNLC) for the Littoral and Trieste formed a survey commission. The commission led preparations for and conducted the census in the territory that comprised all places and population in Zone A of the Julian March that was under the Allied Military Administration (AMA), and in the Koper and Piran judicial districts. Thorough preparations were made and detailed instructions were given for conducting the census. Authorities were aware that the census would have the most evidential value if they adhered to the administrative territory division which was used for the census in the year 1910. The census was organised at two levels, the survey (executive) level and expert (control) level. Due to the organisation of the survey and its control, the members of central, district and local commissions were forced to strictly follow the instructions while preparing and doing their work. Together with the collected data, the central commission received reports from the districts on how the survey was conducted in towns and villages. The reports describe the manner in which the census was conducted. The descriptions vary from one place to another, since the working conditions were different. The results of the census show that there were differences between the Goriško and Trieste regions and between the towns in Tržaško and their surroundings.

The survey was used for comparison with the information on population from 1910. The collected material is also an important source for recognition of the Slovene population's status in the analysed territory in the first half of the 20th century. The census of emigrant Slovenes who left their country in the interwar period due to economic, political and other reasons, is particularly worth noting.

In the RNLC fond for the Slovene Littoral and Trieste 1944-1947 (AS 1818) there are 17 technical units of census material. Even though the census did not give any results that were needed at the time, the extensive material awaits detailed analyses, for it is a good basis for the preparation of microanalyses in numerous places in the Slovene Littoral.

Preučevanje demografskih gibanj na točno določenem ozemlju ima svoja ozadja v zgodovinskih, socioloških, gospodarskih in političnih nastavkih razvoja določene regije. Ljudska štetja so nedvomno pomemben vir za evidentiranje tega razvoja. Gradivo, ki ob teh štetjih nastane (okrožnice, navodila, statistične priloge, popisne pole) je pomembno ne le zaradi števil, ampak je tudi izredno pomemben vir za vrsto drugih vprašanj.

Tako je bilo gradivo *"Ljudskega štetja prebivalstva v Julijski krajini z dne 1. 10. 1945"* zanimivo ne le zaradi demografskih podatkov, ki jih je prineslo, ampak predvsem za dokazovanje etnične sestave prebivalstva na jezikovno mešanem ozemlju, ki mu je mirovna konferenca po drugi svetovni vojni določala bodoče meje med Jugoslavijo in Italijo. Omenjeno štetje je evidentiralo dve narodnostni skupini, in sicer:

a. slovensko prebivalstvo, ki je od etnične meje naprej strnjeno naseljevalo zaledje velikih mest in mesta sama (Trst, Gorica, Tržič) in

b. italijansko mestno prebivalstvo.

Sklep o popisu prebivalstva v Julijski krajini je sprejel Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor za Slovensko primorje in Trst (PNOO) po zasedanju sveta zunanjih ministrov v Londonu (11. 9. – 2. 10. 1945), na katerem so govorili o možnih variantah razmejitve med Jugoslavijo in Italijo. Ker je svet zunanjih ministrov pri določanju etnične in kot posledico tudi politične meje kot osnovo za diskusijo upošteval avstrijsko ljudsko štetje iz leta 1910, je italijanska delegacija že takoj na začetku izjavljala, da je Avstrija tedaj favorizirala Slovence.¹

Jugoslovanska delegacija je v nasprotju z zgornjimi ugotovitvami zagovarjala povsem nasprotna stališča, ki jih je strokovno argumentiral slovenski zgodovinar dr. Fran Zwitter. Trdil je, da je Avstrija že zaradi solidarnosti med "zgodovinskima" narodoma vedno favorizirala le eno stran in da je bila ponovitev ljudskega štetja nujna zaradi makroskopskih napak, ki si jih je dovolila tržaška mestna oblast v svoji želji po dokazovanju, da je Trst povsem italijansko mesto. Jugoslovanska delegacija je opozorila še na nasilno izseljevanje Slovencev po prvi svetovni vojni in načrtno doseljevanje italijanskega prebivalstva na Apeninskega polotoka v Trst in Istro.²

PNOO je želel podkrepiti svoje trditve z znanstvenimi dokazi. Zato je ustanovil anketno komisijo pri PNOO, ki je pripravila strokovna navodila za popis prebivalstva v Slovenskem primorju in Trstu in ga nato tudi izvedla.³

Zaradi verodostojnosti primerjalnih podatkov ljudskih štetij iz let 1910 in 1945, so se načrtovalci pri izvedbi popisa držali nekaterih stalnih točk ljudskih štetij. Kriterij ljudskega štetja iz leta 1945 je zato določal, da bo:

1) popis izveden samo za tisti pas Primorske, ki je bil pod upravo zahodnih zavezniških sil in

2) samo za tiste upravne enote, ki so delovale že leta 1910;

3) čeprav je PNOO Primorje razdelil v okrožne, okrajne in krajevne NOO, je kot krajevna enota ljudskega štetja štel samo sodni okraj;

4) popisovanje je ob stalnem rezidenčnem prebivalstvu zajelo tudi vse tiste, ki so se iz kakršnega koli razloga izselili po letu 1918 oziroma še med prvo svetovno vojno in se zaradi političnih vzrokov niso vrnili;

5) v krajih v katerih so bili v večini prebivalci italijanske narodnosti, so popisovali le Slovence, v tistih pa, v katerih so med Slovenci živeli le posamezni Italijani, so popisovali tudi njih;

6) ker ljudsko štetje iz leta 1910 ni ugotavljalo ne narodnosti ne maternega jezika in je štel le občevalni jezik (Umgangssprache), so načrtovalci štetja iz leta 1945 to pristranskost tudi upoštevali.⁴

Ceprav je Italija do druge svetovne vojne opravila še nekaj štetij prebivalstva v Julijski krajini, je bil jezik prebivalstva predmet popisa le leta 1921. Na osnovi štetja iz leta 1936 so načrtovalci ljudskega štetja iz leta 1945 ugotovili, da se je število prebivalstva do druge svetovne vojne močno zmanjšalo.⁵ Pri evidentiranju vseh podatkov o prebivalstvu v Julijski krajini je treba omeniti še tajno štetje prebivalstva Julijske krajine leta 1933, ki ga je pripravila in izvedla primorska duhovščina, zbrana v Zboru svečnikov Sv. Pavla.⁶

Slovenskem primorju in Trstu. Po podpisu beograjskega sporazuma 9. 6. 1945, je upravo na novo ustanovljene cone A Julijske krajine prevzela Zavezniška vojaška uprava (dalje ZVU) in PNOO je do septembra 1945 izgubil oblastno funkcijo. Kot posvetovalni organ je deloval do podpisa mirovne pogodbe v Parizu 10. 2. 1947. Več o tem M. Gombač, Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor za Slovensko primorje in Trst, Jadranski koledar 1995, Trst, str. 169-172.

¹ Jeri Janko, Tržaško vprašanje po drugi svetovni vojni, Ljubljana, 1961, str. 144-180.

² AS 1818, PNOO, šk. 54/1/2, Okrožni NOO za Goriško, upravnopolitična komisija.

³ PNOO za Slovensko primorje in Trst je bil izvoljen 15. 9. 1944 in je predstavljal najvišje upravno, sodno in zakonodajno telo na Primorskem. Sredi maja 1945 je prevzel civilno upravo v

⁴ AS 1818 PNOO, šk. 54/1/2, Okrožni NOO za Goriško, upravnopolitična komisija.

⁵ Zwitter F., Julijska krajina, str. 23-25.

⁶ Pelikan Egon, Tajno štetje prebivalstva v Julijski krajini 1933, Knjižnica Annales, št. 28, Koper 2002.

Primerjava štetij 1910, 1921, 1933, 1936 v Julijski krajini (brez Zadarske pokrajine):⁷

Štetje	Italijani	Slovenci	Slov./Hrv.	Prebivalstvo
1910	397.550	326.282	479.986	943.256
1921	527.102	259.542	354.780	911.485
1933	455.389	343.648	545.541	1.000.930
1836	588.070	251.760	382.349	976.417

Anketna komisija PNOO se je izvedbe ljudskega štetja lotila temeljito, in sicer z izdajo obširnih navodil. Po možnosti so na čelo lokalnih komisij postavljali izobražene ljudi. Odgovorni za ljudsko štetje so se namreč zavedali, da jim za izvedbo tako obširnega projekta ostaja le malo časa in da bo delo potekalo v napetem ozračju kot je bilo na splošno značilno za prve povojne mesece v coni A Julijske krajine. Zavezniška vojaška uprava (ZVU) ni obvladovala vseh delov te cone, saj so jo v velikem delu nadomeščali organi ljudske oblasti, ki jih je prebivalstvo povsem podpiralo. Zato so v popisnem območju obstajale velike razlike, kar zadeva možnosti za neobremenjeno ljudsko štetje. Na Tržaškem in Goriškem, kjer je prevladovalo slovensko prebivalstvo, je bilo popisovanje redno in brez ovir. V primorskih mestih z večinskim italijanskim prebivalstvom, je bilo zaradi posegov ZVU ljudsko štetje ilegalno. Ker so bili prebivalci italijanske narodnosti do teh pobud nezaupljivi, so se popisovalcem izogibali in jih tudi prijavljali. Zato so rezultati popisa za različne dele cone A Julijske krajine različni, ponekod le delni in pomanjkljivi.

Organizatorji popisa so popisovalcem ukazali, da se morajo pri popisovanju najstrožje držati upravno-teritorialne razdelitve, ki je bila v veljavi leta 1910.

Tako so obdelali te občine:

I. OBČINA TRST (mesto z lastnim statutom) se je delila v:

1) sodni okraj Trst – mesto, (Sv. Vid, Staro mesto, Novo mesto, Nova mitnica, Stara mitnica, Sv. Jakob),

2) sodni okraj Trst – predmestja, (Barkovlje, Kijadin, Zgornja Čarbola, Kolonja, Greta, Verdelj, Lonjer, Rojan, Rocol, Sv. Marija Magdalena spodnja, Sv. Marija Magdalena zgornja, Škorklja, Škedenj),

3) sodni okraj Trst – okolica, (Bane, Bazovica, Kontovel, Gropada, Lipica, Miramar, Opčine, Padriče, Prosek, Sveti križ, Trebče).

II. GORIŠKO – GRADIŠČE:

1) Gorica (mesto z lastnim statutom),

2) politični okraj Gorica,

a) sodni okraj Kanal,

b) sodni okraj Gorica,

c) sodni okraj Ajdovščina,

3) politični okraj Gradišče,

a) sodni okraj Krmin,

b) sodni okraj Gradišče,

4) politični okraj Tržič,

a) sodni okraj Tržič,

5) politični okraj Sežana,

a) sodni okraj Komen,

b) sodni okraj Sežana,

6) politični okraj Tolmin,

a) sodni okraj Bovec,

b) sodni okraj Kobarid,

c) sodni okraj Tolmin.

III. ISTRA

1) politični okraj Koper,

a) sodni okraj Koper,

b) sodni okraj Piran.

Sodni okraji so se naprej delili po krajih.⁸

Anketna komisija PNOO je popisovanje organizirala tako, da je potekalo po dveh linijah in sicer po popisovalni (izvršni) in izvedenski (kontrolni). Vsako od obeh komisij, popisne in kontrolne, so sestavljali načelnik in po en zastopnik pripadajočih popisnih okrajev. Tudi vsak popisni okraj je imel popisno in kontrolno komisijo. Načelnika okrajne popisne komisije in kontrolne komisije sta bila tudi člana centralne popisne oziroma centralne kontrolne komisije. V vsaki okrajni komisiji je bilo toliko članov, kolikor je bilo popisnih krajev. Zastopniki posameznih krajev so v eni in drugi komisiji načelovali krajevnim komisijam. Vsako krajevno komisijo, tako popisovalno kot kontrolno, je sestavljalo tri do pet članov. Krajevna popisovalna komisija je zbrala popisovalce in razdelila delo. Opisana organizacija popisovanja in kontrole je zavezovala člane centralnih, okrajnih in krajevnih komisij, da so delo pripravili natančno in ga izpeljali do konca.

Anketna komisija je delo razdelila na dve fazi, na pripravljalno in popisovalno. V prvi fazi dela so razmejili področja, nato pa so popisovalce natančno seznanili z nalogami in jih opozorili na različne probleme, s katerimi se bodo srečevali. V drugi fazi dela so morale popisovalne in kontrolne komisije vsak dan preverjati delo, zbrati popisne pole in preveriti opravljeno delo ter opozoriti na morebitne napake. Vsi konč-

⁷ Ibid., str. 12.

⁸ AS 1818, PNOO, šk. 53/I/1, Občine, v katerih se vrši popis prebivalstva.

ni podatki so se zbirali iz krajevnih v okrajne in nazadnje v centralni kontrolni komisiji.⁹

Okrajne popisne komisije so morale centralni komisiji posredovati zbrano popisno gradivo in posebno poročilo, o tem, kako je delo potekalo. To so zanimivi in dragoceni opisi poteka popisne akcije, saj so bile možnosti za delo v vsakem kraju drugačne. Ti podatki dajejo raziskovalcem vpogled v sam akt popisovanja, verodostojnost podatkov, sodelovanje in zavračanje prebivalstva, povedo pa tudi, kje je popisovanje potekalo po načrtih in kje ne. Za vsak popisni kraj so pripravili manjši ali večji dosje.¹⁰

Podatki, ki so tam zbrani govorijo o:

- vodji popisa,
- številu sodelujočih popisovalcev,
- nadzornikih popisa,
- tem, kolikokrat in na kakšen način se je popis izvedel,
- tem, kako je popisovanje potekalo,
- težavah pri popisovanju in o tem, ali so vplivale na potek in točnost popisovanja,
- načinu pridobivanja podatkov za ljudi, ki so se izselili,
- o tem ali so pridobili podatke na anagrafskem uradu ali iz matičnih knjig,
- o tem ali popis v kakšnem kraju ni mogel biti opravljen v predpisanem roku oziroma če ni bil izveden so morali natančno opisati vzroke, zaradi katerih popis ni bil opravljen.¹¹

V občinah, v katerih je bilo slovensko prebivalstvo v večini, so popisali vse prebivalce. Izjema je bila samo v nekaterih tržaških predmestjih, v katerih so zaradi različnih težav popisani le prebivalci slovenske narodnosti. Taki popisni kraji so morali poudariti, da je bilo popisano le slovensko prebivalstvo. V občinah z italijansko (furlansko) večino so bili popisani le Slovenci, le v sodnih okrajih Koper in Piran so popisali vse prebivalstvo. Izjema je bilo zopet mesto Milje, v katerem so bili popisani le Slovenci.

Posebno pozornost so namenili izseljenim po letu 1918. Podatke o njih so pridobili s pomočjo sorodnikov, iz matičnih knjig in anagrafov. Ohranjene so tudi posebne popisne pole, tako imenovani popisi izseljencev, z 10 rubrikami; evidentirale so te podatke:

redno številko, naziv zaselka ter hišno številko, priimek in ime, rodbinski odnos, rojstno leto, rojstni kraj, poklic, datum izselitve, kraj izselitve, vzrok izselitve. Kako so bile rubrike izpolnjene, je bilo odvisno od tega, koliko podatkov jim je uspelo pridobiti.¹²

Če si ogledamo še popisne pole, ki so bile izdelane po zbranih podatkih, vidimo, da je prva stran vsebovala podatke, ki so omogočili primerjavo s štetjem prebivalstva leta 1910. Na njej so izpolnjene rubrike (1-14), ki nam posredujejo te podatke:

politični okraj, sodni okraj, občino, naselje, sosesko, število prebivalcev občine po ljudskem štetju od 31. 12. 1910, skupno število prebivalcev občine, župnijo, jezik, v katerem so pridigali do leta 1918, šole v občini leta 1918, kakšne so bile šole, v katerem jeziku je potekal pouk, ali so bile šole državne ali zasebne, v zadnji, 14. rubriki, ki jo je izpolnila anketna komisija pa so bili zbrani statistični podatki, število prebivalcev, doseljenih od 1918, izseljenih od 1918, prisotnih.¹³

Sam popis prebivalcev je za vsakega posameznika prav tako vseboval 14 rubrik:

vas, naselbina, soseska, redna številka rodbinske skupnosti (vsaka rodbinska skupnost je imela ne glede na število članov eno številko), hišna številka, priimek in ime ter priimek po "domače", poitalijančeni priimek, materni jezik, rojstno leto, poklic, narodnost, domačin ali doseljen in kdaj, izseljen po let 1918 in kam, katere šole je obiskoval, ali se je sedaj izjavil za Jugoslavijo, pripombe.¹⁴

Pri proučevanju rezultatov popisa prebivalstva cone A Julijske krajine, ki je določeno z datumom stanja 1. 10. 1945, moramo upoštevati kar nekaj dejstev. Najprej se moramo zavedati, da obstajajo velike razlike med Goriško in Tržaško pokrajino ter tudi med mesti na Tržaškem in njihovo okolico. Seveda je obstajala razlika tudi med Goriško občino in drugimi okoliškimi občinami na Goriškem.

Zapis o popisu stanja prebivalstva na Goriškem nam poroča o zelo uspešnem delu. Popisovanje je vodila upravno-politična komisija za Goriško okrožje. Imela je zelo dobre rezultate. Popis je v glavnem na celotnem Goriškem popisovalnem področju potekal gladko, prebivalci so sodelovali, pa tudi zavezniki niso intervenirali. Prav tako niso nasprotovali predstavniki italijanske strani. Določene probleme so imeli v Breginjskem kotu, saj so nasprotniki jugoslovanske možnosti glasno nasprotovali popisovanju, češ da je to politična stvar, ter skušali popisovalcem preprečiti delo. Manjši zapleti so se pojavljali v Gorici, kjer so opozicijo predstavljali tudi Slovenci, ki so po koncu vojne pribežali v Gorico. Drug problem, ki je oteževal popisovanje, je bil ta, da so po prihodu zveznikov občinsko upravo prevzeli spet italijanski uradniki, tudi župan je bil Italijan, tako je bil dostop do matičnega in anagrafskega oddelka nemogoč. Prav tako je bila kontrola nad izda-

⁹ AS 1818, PNOO, šk. 236/I, Okrožnica I. okrajnim komisijam, 16. 1. 1946.

¹⁰ AS 1818, PNOO, šk. 236/I, Okrožnica II. okrajnim komisijam, 17. 1. 1946.

¹¹ AS 1818, PNOO, šk. 54/I/2, Okrožnica, 11. 1. 1946.

¹² AS 1818, PNOO, šk. 53/III, Popisi izseljencev.

¹³ AS 1818, PNOO, šk. 227/I, Popisna pola, Solkan.

¹⁴ Ibid.

janjem dovoljenj za bivanje v Gorici popolnoma v italijanskih rokah.¹⁵

Podatki, zbrani v tem popisu, lahko predstavljajo pomemben vir za ugotavljanje stanja slovenskega prebivalstva na obravnavanem območju v prvi polovici 20. stoletja. Dragoceni so tudi podatki o slovenskih izseljencih iz obdobja med obema vojnoma, ki so odšli zaradi gospodarskih, političnih razlogov ali pa so bili zaradi dela (učitelji, uradniki, železničarji) prestavljeni. Tako je na primer Janez Kramar v knjigi *Primorski in istrski železničarji 1857-1947*, uporabil podatke omenjenega popisa o premeščenih slovenskih železničarjih v obdobju fašizma.

Popisovanje Slovencev v Trziču in okolici je potekalo razmeroma mirno, zavezniki večinoma niso posredovali, ker so bili tudi popisovalci previdni. Popis je bil v rokah učiteljev in članov slovenskega društva Triglav, težavo pa je predstavljala raztresenost slovenskega prebivalstva po vsem mestu, tako da sklepno poročilo dopušča možnost, da verjetno niso bile popisane vse družine. Tudi kraji s furlansko večino prebivalstva (Pieris, Turriaco, S. Canziano) so izpadli iz popisa.¹⁶

Dobro so izvedli popis prebivalcev v okolici Trsta, na Krasu in v sodnih okrajih Koper in Piran. Razen posameznikov, ki so bili zadržani in se niso hoteli izpostavljati (neprimerno je bilo na primer vprašanje rubrike 13, ali so se izjavili za Jugoslavijo), so prebivalci večinoma odgovarjali na vprašanja popisovalcev. Podatki, zbrani na ta način, poleg tega, da omogočajo primerjavo stanja prebivalstva s popisom leta 1910, ponujajo tudi sliko o prebivalstvu na splošno in očrtujejo etnično sliko tamkajšnjega prebivalstva po 25 letih fašizma.¹⁷

Poseben primer je bilo popisovanje v Trstu. Potekalo je med 25. 1. in 7. 2. 1946, ko so zavezniške oblasti v mestu prepovedale popisovanje. Prepoved so utemeljile z razlogom, da pomeni popis kršitev zakona, saj PNOO ni prosil zaveznikov za dovoljenje. Prepoved popisovanja in ostri nastopi zavezniške civilne policije, ki so se lahko končali tudi z aretacijo popisovalca, so vnesli med ljudi strah in negotovost. Tudi prepričevanja, da popis ni politična zadeva, ampak da na ta način zbirajo le statistične podatke, niso veliko zalegla. Mnogi prebivalci in popisovalci slovenske narodnosti so se omejili od popisovanja. Dogajalo se je, da je "Italijan, nepozvan, nepopisan in sploh brez osebnega vzroka" iztrgal

iz rok popisovalca pole in izkaznico, s katero so bili popisovalci opremljeni, in vse odnesel na policijo. Taki dogodki so vplivali na potek popisovanja.¹⁸

Poleg tega je lokalni italijanski časopis *Voce libero* začel ostro propagando proti popisovanju. Pozabiti ne smemo časovne stiske, v kateri so bili izvajalci popisa, saj je bilo premalo časa, da bi se zahtevno delo v zaostrenih razmerah, kakršne so bile v mestu, izvedlo tako, kot je bilo načrtovano.

Zbrane podatke popisa je obdelal dr. Marjan Mašera, ki pa v pismu dr. Lavu Čermelju opozarja, da so imeli v mestu Trst velike težave, da so popisovali le Slovence in da se številke ne ujemajo s pravim stanjem.¹⁹ Kljub vsemu pa so popisovanje nadaljevali skrivaj in so podatke dopolnjevali naslednje mesece.

Že v predmestju Trsta so bili rezultati precej drugačni. Navedimo območje Barkovlje, kjer so na podlagi dobre organizacije, natančnih priprav in aktivnih popisovalcev ugotovili stanje v "99% primerih, mogoče tudi 100%". Glede podatkov o izseljenih Slovencih pa govori poročilo o 90%.²⁰

V fondu PNOO za Slovensko primorje in Trst 1944-1947 (AS 1818) je ohranjeno gradivo te zanimive akcije, ene od mnogih, gotovo pa najzahtevnejše, ki so potekale na ozemlju Slovenskega primorja in Trsta v letih 1945-1947, ko je potekalo razmejevanje med Jugoslavijo in Italijo. Čeprav popisovanje v celoti ni dalo rezultatov, ki so jih takrat potrebovali, pa obsežno gradivo še vedno čaka podrobne obdelave raznih raziskovalcev. Gradivo predstavlja dobro podlago za pripravo mikrostudij za številne kraje Slovenskega primorja.

V okviru anketne komisije PNOO je zbranih 17 tehničnih enot popisnega materiala. Gradivo je zbrano po popisnih krajih, obstajajo podatki za 204 kraje. Govore o številu prebivalcev posameznega kraja in vsebujejo opozorila o tem, ali so popisani Slovenci in Italijani ali le Slovenci, pomembni so poročila o poteku popisovanja, okrožnice in navodila. Številni so popisni obrazci, popisne pole, ki so jih popisovalci sestavljali ob delu, in popisne pole, ki so nastale po obdelavi. Poleg tega so ohranjeni tudi statistični podatki, podatki o izseljencih in najrazličnejše priloge, dopisi, opozorila, zapisi itd.

Na koncu si oglejmo statistične podatke, ki so nastali po štetju prebivalstva v Slovenskem primorju in Trstu po stanju 1. 10. 1945.

¹⁵ AS 1818, PNOO, šk. 53/II, Opombe k ljudskemu štetju z dne 1. oktobra 1945.

¹⁶ AS 1818, PNOO, šk. 54/I/2, Poročilo o popisovanju slovenskih družin v okraju Trzič in za občino Devin, 24. 1. 1946.

¹⁷ Gombač Metka, *Pomen in vloga Študijskega oddelka pri PNOO 1945-1946*, Prispevki za novejšo zgodovino, Ferencjev zbornik, št. XXXVII, št. 2, Ljubljana 1997, str. 355.

¹⁸ AS 1818, PNOO, šk. 53/I/2, Trst, Nova mitnica.

¹⁹ AS 1818, PNOO, šk. 54/I, pismo dr. M. Mašere dr. L. Čermelju 20. 3. 1946.

²⁰ AS 1818, PNOO, šk. 53/I/2, Poročilo o popisovanju prebivalstva v okraju Barkovlje.

SUMARNI PREGLED PREBIVALSTVA DNE 1. OKTOBRA 1945.²¹

Področje, politični okraj, sodni okraj	Skupaj ?	Slov. 173.447	Hrv. 2.475	Ital. ?	Nemci ?	Drugi ?
1. TRST, mesto z lastnim statutom	?	46.516	1.752	?	?	?
2. GORICA – GRADIŠKA	?	91.232	135	?	?	?
1. Gorica-mesto	?	8.930	14	?	?	?
2. Pol. okraj Gorica Sodni okraj	?	36.072	19	?	5	15
1. Ajdovščina	2.036	2.032	1	1	1	1
2. Gorica	?	27.769	18	?	4	13
3. Kanal	6.462	6.271		190		1
3. Pol. okraj Gradiška Sodni okraj	?	5.000	2	?	?	?
1. Gradiška	?	533	?	?	?	?
2. Krmin	?	4.467	2	?	?	?
4. Pol. Okraj Sežana Sodni okraj	24.619	23.750	16	839	4	10
1. Komen	11.683	11.038	8	632	3	2
2. Sežana	12.936	12.712	8	207	1	8
5. Pol. okraj Tolmin Sodni okraj	14.493	14.375	5	88	5	20
1. Bovec	4.005	3.938	3	52	2	10
2. Kobarid	8.230	8.200	1	20	2	7
3. Tolmin	2.258	2.237	1	16	1	3
6. Pol. okraj Tržič Sodni okraj	?	3.105	79	?	?	?
1. Červinjan	?	3.105	79	?	?	?
2. Tržič	?					
3. ISTRA	?	35.699	588	?	?	?
1. Pol. okraj Koper Sodni okraj	?	35.699	588	?	?	?
1. Koper	?	29.004	65	?	?	?
2. Piran	22.289	6.695	523	14.961	19	91

²¹ AS 1818, PNOO, šk. 54/II, Specialni krajevni repertorij za popisno področje, 1946. Sodni okraj Červinjan je sodil v Videmsko pokrajino, zato ni podatkov.

I.

Politični okraj (1) *Gorica* Sodni okraj (2) *Gorica*

Občina (3) *Solkan* 9

Vasi (4) *1. Tromburg 2. Loke 3. Solkan*

Naselbine, soseske (frakcije) in samote (5) *1. Ajčevica, Ameti, Arto, Damber, Fadigovca, Grad, Kramarica, Lesine, Makari, Okostil, Pot kotom, Pot, Stojan, Pot sv. Trojice, Breval, Srdar, Sv. Katerina, i. Bistof, Chany, Timi, grad, giba, nje, (v Gorici) nje, 3. Mašta, Sv. Jara, Pot Bivalov, Podzemljak, Ruš, Solkan, Medujs Pot, Obleša, Zuhelj, Pot.*

Število prebivalcev občine po ljudskem štetju od 31. 12. 1910 (6):

Nemcev	Italijanov	Slovencev	Srbo-Hrvatov	Drugih	Tujcev
<i>159</i>	<i>48</i>	<i>3576</i>	<i>1</i>	<i>44</i>	<i>47</i>

Skupno število prebivalcev občine (7): *3875*

Zupnija cerkvena (8): *Solkan, župnija, podružnica Pot sv. Trojice, Sv. Katerina, Lesine, vinarji, Loke; Sv. Jara, kraj pot v franc. zemlja*

V katerem jeziku se je pridigalo do 1. 1918 (9)? *slow*

Kje so v občini bile šole 1. 1918 in kake so te šole bile (eno-, dvo-, večrazrednice, meščanska, pripravnišča, srednja, strokovna šola)? (10) *Solkan - itirni razrednice ljud. šola, Lesine - enorazrednica*

Kake so bile šole 1. 1918: slovenske, italijanske ali dvojezične? (11) *slow*

Da li so bile šole: državne, deželne, Ciril-Metodove, Legé Nazionale, ali drugačne? (12) *desetletne*

To rubriko izpolni Ankotna komisija! (14)

Rodbinskih skupnosti	naseljenih po 1918	sedaj v kraju
<i>753</i>	<i>160</i>	<i>739</i>

Prebivalcev	brez doseljenih po 1918	prisotnih
<i>3351</i>	<i>2805</i>	<i>3086</i>

Slovencev	doseljenih od 1918	izseljenih od 1918	prisotnih
<i>3144</i>	<i>390</i>	<i>263</i>	<i>2881</i>

Hrvatov	doseljenih od 1918	izseljenih od 1918	prisotnih
<i>2</i>	<i>2</i>	—	<i>2</i>

Italijanov	doseljenih od 1918	izseljenih od 1918	prisotnih
<i>200</i>	<i>149</i>	<i>2</i>	<i>198</i>

Ostalih	doseljenih od 1918	izseljenih od 1918	prisotnih
<i>5</i>	<i>5</i>	—	<i>5</i>

Skupaj	doseljenih od 1918	izseljenih od 1918	prisotnih
<i>3351</i>	<i>546</i>	<i>265</i>	<i>3086</i>

Občina: <i>Valka</i>														
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Vas, naselbina, vasiško, samota	Št. dom. in pos. prebivalcev	Št. doma. in pos. prebivalcev	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini	Priznani in im. ter priznani zgo. domaćini
<i>St. Grah</i>	<i>43</i>	<i>87</i>	<i>Marini Božica, mati</i>	<i>Marini</i>	<i>Stevanec</i>	<i>1885</i>	<i>Marini</i>	<i>Stevanec</i>	<i>Marini</i>		<i>Marini</i>	<i>de</i>		
"	"	"	<i>Marini Marica, sin</i>	"	"	<i>1920</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	<i>44</i>	<i>79</i>	<i>Marini Marko, gosp.</i>	<i>Marini</i>	"	<i>1885</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Pavla, žena</i>	"	"	<i>1904</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Peter, sin</i>	"	"	<i>1935</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	<i>45</i>	<i>91</i>	<i>Marini J. Katana, gosp.</i>	"	"	<i>1867</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Peter, sin</i>	"	"	<i>1899</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Franc, žena</i>	"	"	<i>1900</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Fran, mati</i>	"	"	<i>1930</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Marija</i>	"	"	<i>1933</i>	"	"	"		"	"		
"	"	"	<i>Marini Marija, žena</i>	"	"	<i>1935</i>	"	"	"		"	"		
"	"	"	<i>Marini Marija, žena</i>	"	"	<i>1930</i>	"	"	"		"	"		
"	"	"	<i>Marini Oton</i>	"	"	<i>1930</i>	"	"	"		"	"		
"	"	"	<i>Marini Franc, žena</i>	"	"	<i>1900</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Fran, sin</i>	"	"	<i>1900</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Fran, sin</i>	"	"	<i>1900</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	<i>46</i>	<i>93</i>	<i>Marini Marija, gosp.</i>	"	"	<i>1910</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	<i>47</i>	<i>84</i>	<i>Marini Oton, gosp.</i>	<i>Marini</i>	"	<i>1920</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Fran, žena</i>	"	"	<i>1900</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Fran, gosp.</i>	"	"	<i>1910</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Fran, žena</i>	"	"	<i>1930</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Fran, sin</i>	"	"	<i>1940</i>	"	"	"		"	"		
"	<i>48</i>	<i>115</i>	<i>Marini Marija, gosp.</i>	"	"	<i>1888</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Fran, žena</i>	"	"	<i>1903</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		
"	"	"	<i>Marini Fran, sin</i>	"	"	<i>1931</i>	<i>Marini</i>	"	"		<i>Marini</i>	"		